Qorti tal-Magistrati (Malta)
Bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali

Magistrat Dr. Donatella M. Frendo Dimech LL.D., Mag. Jur. (Int. Law)

Illum, 12 ta' Lulju, 2018

Il- Pulizija
(Spettur Anthony Portelli)
(Spettur Sandra Zammit)

-vs-

Ismael Habesh sive Asmael Omer Habish, detentur tal-Karta tal-Identita' bin-numru 15771A

Kumpilazzjoni Nru. 966/2010

Il-Qorti,

Rat l-imputazzjonijiet migjuba kontra l-imputat Ismael Habesh sive Asmael Omer Habish u cioe` talli:

1. Fit-12 ta' Jannar, 2009, ġewwa Ħal Qormi għall-ħabta tal-5:50pm ikkommetta serq ta' vettura ta' l-għamla Citroen Berlingo bin-numru tar-reġistrazzjoni **LQZ-088** b'kontenut ta' oġġetti mediċinali u farmaċewtiċi fost oġġetti oħra, liema serq huwa kkwalifikat bil-valur li jeċċedi €2,329.37, kif ukoll bin-natura tal-ħaġa misruqa, u dan sar għad-detriment tad-diriġenti tal-kumpanija V.J. Salamone u/jew persuni oħra;

2. Fit-12 ta' Jannar, 2009, ġewwa Ħal Qormi f'xi ħin bejn il-5:00pm u s-6:00pm ikkommetta serq ta' vettura ta' oġġetti mediċinali u farmaċewtiċi fost oġġetti oħra minn vettura ta' l-għamla Peugeot Par 190C bin-numru tar-reġistrazzjoni **KBA-908**, liema serq huwa kkwalifikat bil-valur li jeċċedi €232.94, kif ukoll bil-mezz u bin-natura tal-ħaġa misruqa, u dan sar għad-detriment tad-diriġenti tal-kumpanija M.G.S. Ltd u/jew persuni oħra;

3. Fl-istess data, lok, ħin u ċirkostanzi, volontarjament ħassar, għamel ħsara, jew għarraq ħwejjeġ ħaddieħor, mobbli jew immobbli u ċioe' fil-vettura msemmija hawn fuq **KBA-908**, liema ħsara li teċċedi €116.47, liema ħsara saret għad-dannu tad-diriġenti tal-kumpanija M.G.S. Ltd u/jew persuni oħra;

4. Fit-12 ta' Frar, 2009, f'diversi bnadi f'dawn il-gżejjer, xjentement laqa' għandu jew xtara ħwejjeġ misruqa, meħuda b'qerq, jew akkwistati b'reat sew jekk dan sar f'Malta jew barra minn Malta, jew, ċioe' laqa' għandu l-imsemmija prodotti mediċinali u farmaċewtiċi rapportati misruqa mill-vettura **LQZ-088** u mill-vettura **KBA-908**.

   Il-Qorti ġiet mitluba li f'każ ta' ħtija titratta lill-imputat bħala li sar reċidiv ai terminu tal-Artikoli 49, 50 u 289 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta wara li huwa ġie misjub ħati permezz ta' diversi sentenzi mogħtija mill-Qrati ta' Malta, liema sentenzi saru definittivi u ma jistgħux jiġu mibdula.

Semghet ix-xhieda.

Rat in-nota ta' l-Avukat Generali tad-9 ta' Settembru, 2014,[1] permezz ta' liema baghat lill-imputat biex jigi gudikat minn din il-Qorti bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali kif mahsub fis-segwenti artikoli:

1. Fl-artikoli 261(ċ) u (g), 267, 271(g), 279(b), 280(1) u 281(a) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;
2. Fl-artikoli 261(b), (ċ) u (g), 263, 264, 267, 271(g), 278(2), 279(a), 280(2) u 281(a) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;
3. Fl-artikoli 325(1)(b) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;
4. Fl-artikolu 334(a) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;
5. Fl-artikoli 49, 50 u 289 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta;
6. Fl-artikoli 533 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta.

Rat li l-imputat ma kellux oggezzjoni li l-kaz jigi trattat bi procedura sommarja.

Rat l-atti u d-dokumenti kollha.

[1] Fol.129

Semghet it-trattazzjoni finali.

Ikkunsidrat:
Illi qabel xejn irid jinghad illi ghalkemm din il-kawza tirrigwarda reati li allegatament sehhew fl-2009, l-istess kawza giet mismugha minn din il-Qorti, kif diversament presjeduta, u l-ewwel udjenza quddiem din il-Qorti, kif preseduta, giet mizmuma fil-25 ta' Jannar, 2018.

Illi dan hu kaz ghal kollox msejjes fuq dikjarazzjoni, maghmula lill-Pulizija minn certu Raymond Abela, li timplika lill-imputat. Jidher li kien f'Marzu, 2009, li l-Pulizija saret taf li dan Abela kien pprova jbiegh xi prodotti medicinali u hallihom gewwa klinika tat-tabib Farrugia fin-Naxxar, liema tabib mill-ewwel gharraf b'dan lill-Pulizija. Ghalkemm xehdu d-derubati hadd minnhom ma implika lill-imputat fis-serqa u kkonfermaw biss kif nhar it-12 ta' Jannar, 2012, sfaw misruqa.[2]

Illi mix-xhieda tal-Ispettur Anthony Portelli jirrizulta li Abela implika lill-imputat bhala l-persuna *"li l-affarijiet kien ghaddiehomlu Ismael Habesh"*.[3] Minn naha taghha l-Ispettur Sandra Zammit xehdet biss dwar stqarrijijiet li ttiehdu lill-imputat. Jigi sottolinejat li fid-dawl ta' gurisprudenza ricenti l-istqarrija tal-imputat, mehuda nhar l-1 ta' Marzu, 2009, qed tigi skartata minkejja li ma saret ebda ammissjoni dwar l-akkuzi lilu addebitati. Kif irriteniet l-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Inferjuri) fil-kaz **Il-Pulizija vs Joseph Camilleri**[4]:

"Illi id-dritt ghal smiegh xieraq kif sancit fl-artikolu 6(1) u l-artikolu 6(3)(c) tal-Konvenzjoni Ewropeja gie estiz mill-gurisprudenza ewropeja mhux biss ghal jedd li ghalih hija intitolata l-persuna akkuzata matul il-proceduri penali fil-qorti izda ukoll ghal hekk imsejjah *pre-trial stage* u cioe' ghall-istadju meta persuna tkun giet arrestata u ser tigi interrogata. Dina l-fehma ghalhekk tfisser illi l-artikolu 6(3)(c) li jipprovdi dwar l-assientenza legali ghandu isib applikazzjoni anke fl-istadju ta'l-interrogazzjoni tal-persuna suspettata......

Issir riferenza ukoll ghal dak dikjarat mill-Qorti Kriminali[5]:

[2] Vide xhieda <u>David Mamo</u> a fol.89 et seq.; <u>Tonio Farrugia</u> a fol.115 fejn izda naqas milli jaghti valur tar-res furtiva izda pprovda biss lista tal-oggetti lill-pulizija (esebita mill-Ispettur Sandra Zammit a fol. 109) izda liema lista bqaghet ma gietx kkonfermata mix-xhud; u Gilbert Scerri a fol.45 et seq.

[3] Fol.40

[4] Seduta tal-25 ta' Frar 2016, Appell numru 405/2014. Per Onor Imhallef Dr Edwina Grima.

[5] Decizjoni fuq Eccezzjonijiet Preliminari. Att t'Akkuza 17/2014 fl-ismijiet Ir-Repubbika ta' Malta vs Ramon Fenech. 02.06.2016

"........din il-Qorti ma tistax tinjora principju ormai stabbilit mill-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem illi id-dritt ghal smiegh xieraq kif sancit fl-artikolu 6(1) u l-artikolu 6(3)(c) tal-Konvenzjoni Ewropeja ghandu japplika mhux biss tul l-*iter* tal-proceduri penali fil-qorti, izda fuq kollox ghandu isib applikazzjoni u ghalhekk jigi estiz ghal hekk imsejjah *pre-trial stage* u cioe' ghall-istadju meta persuna tkun giet arrestata u ser tigi interrogata. Dana ghaliex huwa principju stabbilit fis-sistema penali taghna illi persuna ghandha titqies li hija innocenti sakemm ma tigix misjuba hatja minn qorti gudizzjarja. Kwindi hija ghandha dritt illi ma tinkriminax ruhha bl-ebda mod u dana sa mill-istadju inizjali ta'l-interrogazzjoni. Sabiex dana id-dritt jigi salvagwardjat ghalhekk kull persuna ghandha d-dritt li tikseb l-assistenza legali u dana sabiex tkun fl-ahjar pozizzjoni illi thejji id-difiza taghha. Dana huwa vitali billi fis-sistema penali taghna fejn il-konfessjoni tal-persuna akkuzata hija prova ewlenija fil-process gudizzjarju istitwit kontra taghha.

Il-Qorti Kostituzzjonali, madanakollu kienet recentement ziedet linji gwida ohra ghal gudikant li ikollu f'idejh id-decizjoni dwar jekk ghandux jiehu kont ta' stqarrija tal-interrogat bhala prova in atti sabiex jasal ghal gudizzju tieghu. Gie deciz illi fuq kollox ghandu jittiehed kont tal-fattispecje ta' kull kaz fost ohrajn il-vulnerabbilita tal-persuna li tkun qed tigi interrogata (fosthom l-eta, il-precedenti penali) l-jedd li l-persuna interrogata kellha biex tibqa' siekta u ma twegibx ghal dawk il-mistoqsijiet li jistghu jinkriminawh, l-inattivita da parti ta'l-akkuzat milli jipprova jattakka l-validita ta'l-istqarrija tieghu mill-bidunett tal-proceduri, l-provi l-ohra li hemm fl-atti, fost ohrajn. Dan il-hsieb izda gie mibdul mill-Qorti Kostituzzjonali f'sentenza recenti fl-ismijiet **Daniel Alexander Holmes vs Avukat Generali et** deciza fit-03 ta' Mejju 2016 fejn inghad hekk:

Fic-cirkostanzi din il-Qorti hi tal-fehma li ma jkunx għaqli li tinsisti fuq l-interpretazzjoni tagħha, għalkemm ittenni li għadha tal-fehma illi hija interpretazzjoni sostenibbli u ta' buon sens.

U ghalhekk wasslet ghad-decizjoni illi fid-dawl tal-gurisprudenza recenti koncernanti s-sitwazzjoni legali f'Malta qabel l-emendi li dahhlu fis-sehh fl-10 ta' Frar 2010:

"…. il-Qorti ssib li kien hemm ksur tal-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni abbinat mal-Artikolu 6(3)(c) tal-istess Konvenzjoni fis-sens li ma nghatatx l-assistenza legali qabel jew waqt l-interrogazzjoni tal-appellant mill-pulizija."

Issa xi ighidu dawn id-decizjoni recenti[6] moghtija mill- Qorti Ewropeja Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem?

Illi f'decizjoni recenti[7] moghtija mill- Qorti Ewropeja Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem gew affermati il-principji generali li ghandhom jigu sewgieti mill-qrati meta inghad:

"Early access to a lawyer is one of the procedural safeguards to which the Court will have particular regard when examining whether a procedure has extinguished the very essence of the privilege against self-incrimination. These principles are particularly called for in the case of serious charges, for it is in the face of the heaviest penalties that respect for the right to a fair trial is to be ensured to the highest possible degree by democratic societies.

The Court reiterates that in order for the right to a fair trial to remain sufficiently "practical and effective" Article 6 § 1 requires that, as a rule, access to a lawyer should be provided as from the first interrogation of a suspect by the police, unless it is demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there are compelling reasons to restrict this right.

---

[6] Mario Borg vs Malta 37537/13 12/01/2016

[7] Mario Borg vs Malta 37537/13 12/01/2016

Even where compelling reasons may exceptionally justify denial of access to a lawyer, such restriction – whatever its justification – must not unduly prejudice the rights of the accused under Article 6. The rights of the defence will in principle be irretrievably prejudiced when incriminating statements made during police interrogation without access to a lawyer are used for a conviction. Denying the applicant access to a lawyer because this was provided for on a systematic basis by the relevant legal provisions already falls short of the requirements of Article 6.”

Il-Qorti iddecidiet illi l-fatt wahdu illi l-ligi domestika ma kenitx tipprevedi d-dritt ghall-assistenza legali meta l-persuna suspettata kienet tinsab fil-kustodja tal-pulizija hija bizzejjed sabiex ikun hemm vjolazzjoni ta'l-artikolu 6:

"**60. The Court notes that it has found a number of violations of the provisions at issue, in different jurisdictions, arising from the fact that an applicant did not have legal assistance while in police custody because it was not possible under the law then in force (see, for example, *Salduz*, cited above, § 56; *Navone and Others v. Monaco,* 24 October 2013; *Brusco v. France*, October 2010; and *Stojkovic v. France and Belgium*, 27 October 2011). A systemic restriction of this kind, based on the relevant statutory provisions, was sufficient in itself for the Court to find a violation of Article 6 (see, for example, *Dayanan v. Turkey*, no. 7377/03 §§ 31-33, 13 October 2009; *Yeşilkaya v. Turkey*, no. 59780/00, 8 December 2009; and *Fazli Kaya v. Turkey*, no. 24820/05, 17 September 2013).**

61. In respect of the present case, the Court observes that no reliance can be placed on the assertion that the applicant had been reminded of his right to remain silent (see *Salduz*, cited above, § 59); indeed, it is not disputed that the applicant did not waive the right to be assisted by a lawyer at that stage of the proceedings, a right which was not available in domestic law. In this connection, the Court notes that the Government have not contested that there existed a general ban in the domestic system on all accused persons seeking the assistance of a lawyer at the pre-trial stage (in the Maltese context, the stage before arraignment).

62. It follows that, also in the present case, the applicant was denied the right to legal assistance at the pre-trial stage as a result of a systemic restriction applicable to all accused persons. This already falls short of the requirements of Article 6 namely that the right to assistance of a lawyer at the initial stages of police interrogation may only be subject to restrictions if there are compelling reasons (see *Salduz*, cited above, §§ 52, 55 and 56).

63. There has accordingly been a violation of Article 6 § 3 (c) taken in conjunction with Article 6 § 1 of the Convention."

Illi gie deciz illi l-qrati ma kellhomx jaghtu interpretazzjoni stretta tad-decizjoni Salduz vs Turkey kif sehh fil-kaz ta' Charles Steven Muscat fost ohrajn. L-Imhallef Pinto De Albuquerque[8] ighid hekk fl-opinjoni tieghu:

"the interpretation of *Salduz* by the Constitutional Court of Malta is in breach of the "constitutional instrument of European public order" and its "peremptory character". .... Be that as it may, in the light of the repetitive findings of violations of Article 6 § 3 (c) of the Convention

[8] Vide partly concurring and partly dissenting opinion of Judge Pinto De Albuquerque fid-decizjoni Mario Borg vs Malta

by this Court, the Maltese Constitutional Court should correct its trajectory and return to its initial Convention-friendly interpretation of *Salduz*.”

Imbaghad fil-kawza Aleksandr Vladimirovich Smirnov vs Ukraine (13.06.2014) gie deciz: –

“The Court reiterates the principles developed in its case-law, according to which the right of everyone charged with a criminal offence to be effectively defended by a lawyer, assigned officially if need be, although not absolute, is one of the fundamental features of the notion of a fair trial. As a rule, access to a lawyer should be provided from the first time a suspect is questioned by the police, unless it can be demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there were compelling reasons to restrict this right (see *Salduz v. Turkey* [GC], no. 36391/02, § 55, 27 November 2008). The right to mount a defence will in principle be irretrievably prejudiced when incriminating statements made during police questioning without access to a lawyer are used for a conviction (ibid.). While a defendant in criminal proceedings may, under various circumstances, waive his right to legal representation, such a waiver may not run counter to any important public interest, must be unequivocally established, and must be attended by minimum safeguards commensurate with the waiver’s importance.”

Maghdud dan allura jidher illi r-regola hi li l-Artikolu 6(1) abbinat ma’l-artikolu 6(3)(c) jitlob li jkun hemm dritt ta’ avukat fl-istadju tal-investigazzjoni tal-pulizija, sakemm ma jigix ippruvat li hemm ragunijiet impellenti ghaliex dan id-dritt ghandu jigi ristrett. Illi allura meta l-ligi domestika teskludi dan il-jedd u dan b’mod sistematiku billi ma ikunx hemm disposizzjoni *ad hoc* li taghti dan il-jedd lil persuna arrestata, ikun hemm il-periklu li isehh lezjoni tad-dritt tal-persuna akkuzata ghal smiegh xieraq anke f’dawk il-kazijiet estremi fejn ma ikun hemm l-ebda dikjarazzjoni inkriminanti f’dawn l-istqarrijiet. Illi fil-kaz deciz quddiem il-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet Navone vs Monaco, nstab li kien hemm lezjoni billi l-akkuzat ma kellux jedd ghall-assistenza ta’l-avukat matul l-interrogazzjoni similment billi l-ligi tal-pajjiz ma kenitx tippermettieha. (ara ukoll Yesilkaya vs Turkey – 59780/00 08/12/2009, Fazli Kaya vs Turkey – 24820/05 17/09/2015).

Dan il-jedd gie anke estiz fil-kaz fejn l-akkuzat kien gie moghti il-jeddijiet kollha vigenti skont il-ligi ta’ pajjizu inkluz allura il-jedd tieghu ghas-silenzju u fil-fatt huwa kien ezercita dan il-jedd u ma wiegeb ghall-ebda mistoqsija lilu maghmula. Il-Qorti xortwahda sabet li kien hemm vjolazzjoni ta’l-artikolu 6(3)[9] u dan ghaliex ma kienx ikkonsulta ma avukat biex ifissirlu il-jeddijiet tieghu skont il-ligi dwar id-dritt tieghu ghas-silenzju u id-dritt li ma jinkriminax ruhu b’dan ghalhekk illi l-Qorti implikat illi t-twissija moghtija mill-ufficjali investigattiv ma hijiex bizzejjed.

“31. The Court is of the view that the fairness of criminal proceedings under Article 6 of the Convention requires that, as a rule, a suspect should be granted access to legal assistance from the moment he is taken into police custody or pre-trial detention.

32. In accordance with the generally recognised international norms, which the Court accepts and which form the framework for its case-law, an accused person is entitled, as soon as he or she is taken into custody, to be assisted by a lawyer, and not only while being questioned (for the relevant international legal materials see *Salduz*, cited above, §§ 37-44). Indeed, the fairness of proceedings requires that an accused be able to obtain the whole range of services specifically associated with legal assistance. In this regard, counsel has to be able to secure without restriction the fundamental aspects of that person’s defence: discussion of

[9] Dayanan vs Turkey – 7377/03 deciza 13/10/2009

the case, organisation of the defence, collection of evidence favourable to the accused, preparation for questioning, support of an accused in distress and checking of the conditions of detention.

33. In the present case it is not disputed that the applicant did not have legal assistance while in police custody because it was not possible under the law then in force (see *Salduz*, cited above, §§ 27 and 28). A systematic restriction of this kind, on the basis of the relevant statutory provisions, is sufficient in itself for a violation of Article 6 to be found, notwithstanding the fact that the applicant remained silent when questioned in police custody." (sottolinjar tal-Qorti)

Fil-fatt fid-decizjoni Brusco vs Franza[10] gie deciz:

"La Cour constate également qu'il ne ressort ni du dossier ni des procès-verbaux des dépositions que le requérant ait été informé au début de son interrogatoire du droit de se taire, de ne pas répondre aux questions posées, ou encore de ne répondre qu'aux questions qu'il souhaitait. Elle relève en outre que le requérant n'a pu être assisté d'un avocat que vingt heures après le début de la garde à vue, délai prévu à l'article 63-4 du code de procédure pénale (paragraphe 28 ci-dessus). L'avocat n'a donc été en mesure ni de l'informer sur son droit à garder le silence et de ne pas s'auto-incriminer avant son premier interrogatoire ni de l'assister lors de cette déposition et lors de celles qui suivirent, comme l'exige l'article 6 de la Convention."

Illi allura hija fis-setgha ta' din il-Qorti u dan qabel ma jigi determinat il-process gudizzjarju kontra l-appellanti illi twarrab dik l-evidenza illi tmur kontra il-garanziji moghtija kemm fil-Kostituzzjoni kif ukoll il-Konvenzjoni ghal harsien tal-jedd ghal smiegh xieraq tal-persuna akkuzata. Fil-fatt dan il-jedd gie indikat fid-decizjoni tal-Qorti Ewropeja fil-kaz Dimech vs Malta[11] fejn f'dak il-kaz ghalkemm il-Qorti ma setatx tasal biex tistabbilixxi jekk kienx sehh lezjoni ta'l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni billi l-proceduri penali kienu ghadhom ma intemmux, madanakollu sahhqet:

".... it cannot be entirely excluded that the courts of criminal jurisdiction, before which the case is heard, hear the case in the same circumstances that would have existed had the right to legal-assistance during pre-trial stage not been disregarded, namely by expunging from the records the relevant statements. The Court notes that, if, because of the limitations of the applicable criminal procedural law, it is not possible given the stage reached in the pending proceedings, to expunge from the records the relevant statements (whether at the request of the applicant or by the courts of criminal jurisdiction of their own motion), it cannot be excluded that the legislature take action to ensure that a procedure is made available at the earliest opportunity for this purpose.""

---

[10] 1466/07 – 14/10/2010 The Court also notes that it does not follow either the file or the minutes of evidence that the applicant had been informed at the beginning of his examination of the right to remain silent, not to respond to questions, or to not answer the questions he wanted. It further notes that the applicant had been assisted by a lawyer twenty hours after the start of the custody period provided for in Article 63-4 of the Code of Criminal Procedure (see paragraph 28 above). The lawyer was therefore unable either to provide information on his right to remain silent and not to incriminate before his first interrogation or assist during the deposition and during those which followed, as required by Article 6 of the Convention.

[11] 02/07/2015 – 34373/13

Illi ghalkemm il-proceduri gew istitwiti f'Settembru, 2010, l-akkuzi nqraw biss f'Marzu, 2014, u kien sa mill-ewwel rinviju tat-8 t'April, 2014 li l-Avukat Generali beda jitlob biex jigi prodott bhala xhud Raymond Abela, li jirrizulta gie akkuzat b'reati in konnessjoni ma dan il-kaz fit-13 ta' Marzu, 2009.[12] Din il-persuna baqghet ma xehditx f'dawn il-proceduri.

Illi l-Qorti, wara li gie kunsidrat li kien ilu ma jigi registrat progress f'dawn il-proceduri sa minn Settembru, 2014, fl-24 t'April, 2018, tat l-ahhar differiment lill-Prosekuzzjoni biex tipproduci l-ahhar xhud taghha u wissiet li tenut kont tad-dewmien esagerat sabiex jigu konjkuzi dawn il-proceduri, kienet ser tkun hi stess li tghaddi biex taghlaq il-provi tal-prosekuzzjoni fis-seduta li jmiss.

Issir riferenza ghad-decizjoni fuq referenza kostituzzjonali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Silvio Zammit,**[13] il-Prim Awla tal-Qorti Civili (sede Kostituzzjonali) fejn dik il-Qorti, f'kaz fejn ic-cirkostanzi jirrispekjaw dawk tal-kaz in dezamina ghajr li dan il-kaz ilu pendenti kwazi 8 snin, qalet dan:

Filwaqt illi huwa minnu li l-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti Istruttorja hija prekluża milli tiddikjara magħluqa l-istadju tal-provi tal-prosekuzzjoni, dan ma jfissirx illi l-istess prosekuzzjoni tista" tabbuża mill-iter proċesswali. Bla dubju, xejn ma jista" jwarrab il-fatt illi l-kumpilazzjoni tax-xhieda quddiem il-Qorti riferenti ilha għaddejja aktar minn ħames snin. Għalkemm huwa assodat in materja ta" dewmien għall-finijiet tal-artikolu 6 li jista" jkun hemm ċirkostanzi fejn dak it-tul ta" żmien ukoll jitqies li huwa raġjonevoli, bħal meta l-każ ikun komplikat u jkun jeħtieġ investigazzjoni dettaljata u akkurata u kumpilazzjoni ta" ħafna xiehda, fil-każ tal-lum ma tressqet l-ebda prova li d-dewmien sabiex titressaq l-aħħar xhud huwa kawża ta" xi wieħed minn dawn il-fatturi.

Lanqas ma jirriżulta li r-rikorrent ikkontribwixxa għad-dewmien fil-ġbir tal-provi fil-kumpilazzjoni. Huwa inaccettabbli l-argument tal-Avukat Ġenerali li għall-fatt li Inge Delfosse ma tridx tixhed jaħti b"xi mod ir-rikorrent li mar il-Belġju u għamel rapport kontriha mal-pulizija ta" hemmhekk. Dan b"żieda mal-fatt illi ma ġietx kontestata x-xhieda tal-Avukat Edward Gatt li spjega kif Inge Delfosse kienet diġà ddikjarat li ma tridx tixhed qabel ma sar ir-rapport mal-pulizija Belġjana. Lanqas ma huwa tajjeb l-argument illi r-rikorrent qiegħed jikkawża d-dewmien hu għaliex talab din ir-referenza kostituzzjonali. Quddiem din il-Qorti l-Avukat Ġenerali naqas milli jġib prova li huwa jinsab f"posizzjoni llum li jressaq l-aħħar xhud tiegħu jew jagħlaq il-provi fil-kumpilazzjoni.

Din il-Qorti tqis illi kien jinkombi fuq l-Avukat Ġenerali, jekk dehrlu li kellu jirribatti l-allegazzjoni tar-rikorrent li għad-dewmien fil-proċeduri kriminali jaħti hu, biex iressaq provi sodisfaċjenti biex juri li d-

[12] Fol.67

[13] 26 ta' April, 2018; Referenza Kostituzzjonali Nru: 71/2016 AF per Onor. Imhallef Dr. Anna Felice

dewmien ma kienx attribwibbli lilu u li hu għamel dak mistenni minnu sabiex titressaq u tixhed l-aħħar xhud li jonqosha l-prosekuzzjoni jew ghall-anqas jiġġustifika n-nuqqas ta‟ progress f‟dal-aħħar snin.

Aġir li jirrispetta l-garanziji ta‟ smigħ xieraq fit-termini tal-artikolu 6 Konvenzjoni Ewropea ma jibqax konformi mad-dettami ta‟ smigħ xieraq jekk ikollu effett inoltrat li jwassal għal dewmien mhux raġjonevoli fid-determinazzjoni tal-proċess ġudizzjarju, aktar u aktar dak kriminali, a skapitu tal-akkużat. Huwa minnu li kien hemm numru sostanzjali ta‟ xhieda li tressqu, imma meta wieħed iqis li l-każ beda jinstema‟ f‟Diċembru tal-2012 u l-prosekuzzjoni għadha sal-lum m‟għalqitx il-provi taghha minħabba li mhijiex f‟posizzjoni tressaq lil Inge Delfosse sabiex tixhed, ma jistax ħlief iwassal lill-Qorti għall-konkluzjoni li dan huwa żmien twil iżżejjed u ċertame nt mhux raġjonevoli sabiex jiġu konklużi dawn il-provi.
………

Huwa opportun f‟dan ir-rigward li ssir referenza għal dak li qalet il-Qorti Kostituzzjonali fid-deċiżjoni tagħha fl-ismijet Joseph Lebrun vs Avukat Ġenerali tas-26 ta‟ Mejju 2014:

> "*Inutli għall-Avukat Ġenerali li jgħid illi l-espert tekniku dam biex wettaq l-inkariku tiegħu u anzi baqa' ma wettqux għax ma kellux it-tagħrif kollu li kien jeħtieġ. L-Avukat Ġenerali kien imissu jew għamel dak li kellu jagħmel biex dak it-tagħrif jinġieb jew, jekk dan ma kienx legalment possibbli, joqgħod mingħajr il-prova relativa. Ċertament ma jistax iħalli l-proċeduri pendenti ad æternum sakemm forsi dik il-prova titfaċċa. Dan in-nuqqas isir aktar gravi meta tqis illi l-qorti lanqas biss kienet mgħarrfa bid-diffikoltajiet li kien qiegħed isib l-espert u tħalliet tagħti differiment wara ieħor bħallikieku kollox kien miexi sew.*
>
> *Il-verità hi illi daħlet il-prassi – ħażina – illi l-prosekuzzjoni tmexxi l-każ bil-lajma, kultant tressaq xi xhud, kultant xi prova oħra u kultant lanqas biss tidher għas-seduta – bħallikieku din hija biss ħaġa fakoltativa – u hekk il-kumpilazzjoni li jmissha tintemm fi żmien ta' ġimgħat tieħu s-snin. Kulħadd jaqbel li din hija prassi ħażina u ma huwiex meħtieġ intervent leġislativ biex tinbidel, iżda xorta jibqa' jsir l-istess. L-argumenti mressqa mill-Avukat Ġenerali f'dan l-aggravju juru illi lanqas dak l-uffiċjal għadu ma jrid jifhem u jammetti li din hija prassi li għandha tinbidel, u minnufih.*
>
> *...*
>
> *Il-fatt illi l-att tal-akkuża ma jistax jinħareġ qabel ma jkunu nġabru x-xiehda ma jfissirx illi l-ġbir tax-xiehda jista' jiġġebbed minn sena għal oħra meta l-liġi trid illi, ħlief għal sitwazzjonijiet eċċezzjonali, jintemm fi żmien ta' ġimgħat mhux ta' snin. Fil-fatt, fil-każ tal-lum ma nġabret ebda xiehda li ma setgħetx, li kieku l-proċedura tmexxiet b'għaqal u ħeffa, inġabret fi żmien ftit ġimgħat.*"

Dan kollu huwa applikabbli għal każ li għandha quddiemha din il-Qorti llum. L-Avukat Ġenerali jrid jiddetermina kif ser jipproċedi - jew ser jottjeni d-deposizzjoni tax-xhud li għad jonqsu, malajr u bl-akbar effiċjenza, jew ser ikollu jipprocedi mingħajrha. Il-kumpilazzjoni tax-xhieda ma tistax tibqa‟ wieqfa indefinittivament bit-tama li xi darba tixhed Inge Delfosse.

Għalhekk u tenut kont ta‟ dawn il-kunsiderazzjonijiet kollha, il-Qorti qiegħda tasal għal konklużjoni li ġie leż d-dritt tar-rikorrent għal smigħ xieraq fi żmien raġjonevoli, liema leżjoni ser tibqa‟ tissussiti sakemm il-prosekuzzjoni tagħmel dak kollu li għandha tagħmel sabiex jew tottjeni d-deposizzjoni tal-aħħar xhud li għad jonqosha mill-aktar fis possibli, jew tipprocedi skond il-ligi mingħajr ma tressaq l-imsemmija

xhud. Din il-Qorti tħoss li f"dan l-istadju m"għandhiex tkun hi li tiffissa terminu sabiex il-prosekuzzjoni tressaq lix-xhud Inge Delfosse jew fin-nuqqas tordna lill-Avukat Ġenerali jipprocedi mingħajr id-deposizzjoni ta" din ix-xhud.

Kif qalet din il-Qorti diversament presjeduta fir-referenza kostituzzjonali fl-ismijiet Il-Pulizija vs Lawrence Attard, deċiża fl-1 ta" Lulju 2004:

> "*Illi, kif ingħad f"okkażjonijiet oħrajn u aktar „il fuq f"din is-sentenza, fil-proċess ġudizzjarju penali huwa l-ġudikant li fl-aħħar mill-aħħar huwa l-moderatur tal-proċeduri li jiżgura mhux biss li jinżamm bilanċ bejn il-kontendenti u l-mezzi disponibbli għalihom biex jiddefendu r-rispettivi pożizzjonijiet tagħhom, imma huwa wkoll mogħti mil-liġi s-setgħat u l-mezzi l-oħrajn kollha biex ikun jista" jiżgura proċess ġust u xieraq.*"

Għalhekk ser tħalli f"idejn il-Qorti riferenti bħala l-Qorti kompetenti sabiex, fid-dawl tar-riżultanzi ta" din id-deċiżjoni, tirregola hi dwar kif għandhom jimxu „l-quddiem il-proċeduri *de quo*, kif jippreskrivi l-artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni li taħtu saret din ir-riferenza.

Illi nhar id-29 ta' Mejju, 2018, fuq skorta ta' din il-gurisprudenza u sabiex tassigura lill-imputat "proċess ġust u xieraq", din il-Qorti giet kostretta taghlaq il-provi tal-prosekuzzjoni wara li giet infurmata li x-xhud Abela baqa' ma nstabx u li l-Pulizija ma kellhom ebda hjiel jekk dan ghadux Malta.

Gie kkunsidrat ukoll fi process li jaf il-bidu tieghu fl-2010 nstemghu biss 12 il-xhud! F'dawn il-proceduri li nbdew aktar minn hames snin wara li l-akkuzi gew intavolati, bosta kienu s-seduti li fihom ma sar assolutament xejn sakemm fl-ahhar inqrat l-akkuza f'Marzu, 2014. L-istess gara bejn is-17 ta' Settembru, 2014 u l-25 ta' Jannar, 2018, b'din l-ahhar data tkun dik meta din il-Qorti kif preseduta bdiet tissolecita l-prosekuzzjoni sabiex tikkonkludi l-kaz taghha.

Ghal dawn il-mottivi, in vista tal-mankanza assoluta ta' provi, il-Qorti mhux qed issib lill-imputat hati u konsegwentement tilliberah minn kwalunkwe htija u piena.

Dr. Donatella M. Frendo Dimech LL.D., Mag. Jur. (Int. Law)
Magistrat